6.11.2023

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto
Valiokuntakanslian sihteeri Kaisa Iso-Sipilä

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan liikennejaoston lausuntopyyntö 26.10.2023

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

ELY-keskukset kiittävät lausuntopyynnöstä ja toteavat yhteisessä lausunnossaan seuraavaa:

Julkisen henkilöliikenteen palvelujen ostot ja kehittäminen vuoden 2024 talousarvioesityksessä ja keskipitkällä aikavälillä

ELY-keskukset huolehtivat osaltaan julkisen henkilöliikenteen palveluiden saatavuudesta ja luovat edellytykset sen toimivuudelle ja sujuvuudelle. Julkisen henkilöliikenteen järjestämistä säätelevät EU:n asetus rautateiden ja maanteiden julkisista henkilöliikennepalveluista sekä laki liikenteen palveluista.

ELY-keskukset määrittelevät julkisen henkilöliikenteen tavoitteellisen palvelutason yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa ja hankkivat liikennepalveluja. ELY-keskukset hoitavat myös julkisen henkilöliikenteen palvelujen ostojen ja kehittämisen valtion rahoitukseen liittyviä tehtäviä.

ELY-keskukset määrittelevät seudullisesti alueilleen joukkoliikenteen palvelutason yhteistyössä alueen kuntien ja muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa. ELY-keskusten ostoliikenteellä turvataan alueiden tasapuolinen saavutettavuus ja jo nykyrahoituksella sen turvaaminen ei kaikilta osin toteudu. Palvelutasomäärittelyjä ollaan hyvin laajasti päivittämässä useilla alueilla, ja valitettavasti, mikäli ELYjen joukkoliikennerahoituksen määrää lasketaan, kuten on pahimmillaan esitetty, myös palvelutasotavoitteita joudutaan laskemaan. Tämä on erittäin huolestuttava suuntaus aikana, jolloin entistä enemmän pitäisi nostaa viisaan liikkumisen kokonaisuuksia ja kestävän liikenteen matkaketjuja seuraavalle tasolle niin, että joukkoliikenteestä saadaan myös näin haasteellisina aikoina mahdollisimman houkutteleva ja toimiva vaihtoehto kaikkina aikoina kaikille käyttäjille niin kaupungeissa kuin myös niiden ulkopuolella. Jo nyt joukkoliikennerahoituksessa on jouduttu nostamaan kuntien kustannusosuuksia nykyisen palvelutason ylläpitämiseksi.

Julkinen liikenne on viime vuosina kärsinyt suurista muutoksista ja haasteista. Koronapandemia romahdutti matkustajamäärät ja siten myös joukkoliikenteen lipputulot. Lisäksi Venäjän hyökkäyssota ja maailman yleisesti epävakaa tilanne ovat ennalta-arvaamattomasti nostaneet joukkoliikenteen liikennöinti- ja hankintakustannuksia. Linja-autoliikenteen kustannuksia kuvaava yleisindeksi on noussut vuodesta 2020 tähän päivään yli 20 %. ELY-keskusten rahoitusvaje on 6 milj. euroa vuodelle 2024 ja 10 milj. euroa vuodesta 2025 alkaen sopeuttamistoimista huolimatta. Nykyisten palvelujen säilyttämiseksi tarve on noin 40 miljoonan euron rahoitukselle

ELY-keskukset ovat erittäin voimakkaasti pyrkineet sopeuttamaan liikenteen suunnittelua ja hankintoja joukkoliikenteen nykyhaasteisiin matkustajien muuttuneiden liikkumistottumuksien ja liikenteen kustannusten nousun mukaan. Tavoitteena on kehittää joukkoliikennettä enemmän kokonaisvaltaisena palveluna niin vuorotarjonnan kuin myös taksa- ja lippujärjestelmien sekä muiden laatutekijöiden kautta ja tarjota mahdollisimman sujuvaa liikkumista kaikissa matkaketjun vaiheissa. Tarkoitus on jatkossakin löytää sopivia keinoja yhdistää yhteiskunnan maksamia kuljetuksia (mm. Avoin joukkoliikenne, hyvinvointialueen kuljetukset, koulukuljetukset) kuljetuskokonaisuuksiksi tehostaen sitä kautta kaikkien osapuolien kuljetuskustannuksia parantaen samalla myös palvelutasoa.

Joukkoliikenteen pitkäjänteinen kehittäminen vaatii myös sen rahoitukselta vakautta ja pitkäjänteisyyttä. ELY-keskukset vastaavat yhdessä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa valtakunnallisesti sopimusliikenteen suunnittelusta, kilpailuttamisesta, sopimushallinnasta, rahoituksen seurannasta ja tilastoinnista, jotka ovat keskusten ydintehtäviä. Liikenteen suunnittelu ja hallinnointi edellyttävät nykyhaasteisiin vastaavia järjestelmiä ja osaamista, joiden kehittäminen vaatii siihen kohdennettua rahoitusta. Ostoliikenteen kustannuksista ei voi puhua vain tarkastelemalla linjakilometrin hintaa, vaan nykyaikainen liikenne vaatii myös ympärilleen kehittyneempiä suunnittelu- ja seurantajärjestelmiä kuin mitä ELYillä on tänä päivänä tarjota. Lisäksi vaaditaan suunnittelua lippujärjestelmien yhtenäistämiseen, oikeanlaisen kaluston kohdentamiseen ja liikkumistarpeiden muutoksien huomioimiseen.

Näitä järjestelmiä, jotka ovat ELYissä päivittäisiä työkaluja, jotka tarjoavat rajapintojen kautta myös esim. aikatauluinformaatiota sähköisiin lippujärjestelmiin. Järjestelmiä pitäisi pystyä kehittämään ja ylläpitämään erillisrahoituksella niin, ettei niitä jouduta kustantamaan joukkoliikenteen supistusten kautta. Nyky-yhteiskunnan vaativa sopimusliikenne edellyttää kokonaisvaltaisia järjestelmäratkaisuja, jotta päästään mahdollisimman sujuvaan ja matkustajalähtöiseen liikenteeseen.

6.11.2023

Tämä lausunto on toimitettu pyydetysti sähköpostilla 6.11.2023 klo 12.00 mennessä ELYjen valtakunnallisena lausuntona Valiokuntakanslian sihteeri Kaisa Iso-Sipilälle.